

Tystnadsplikt i Trossamfundet Pingst – fria församlingar i samverkan

Inledning

Bibeln undervisar med stor tydlighet om allas ansvar att vårda sitt tal, bevara förtroenden och inte sprida rykten. *”Gör upp med din broder, men røj inte en annans hemlighet, ty den som hör det kommer att klandra dig, och ditt skvaller kan inte kallas åter.”* (Ordspr. 25:9-10)

I den kristna församlingen är möjligheten till förlåtelse trons största skatt. Förlåtelsen förutsätter öppenhet och bekännelse. *”Om vi bekänner våra synder är han trofast och rättfärdig, så att han förlåter oss synderna och renar oss från all orättfärdighet.”* (1 Joh. 1:9) Att ge och ta emot förtroenden och förmedla förlåtelse är hela den kristna församlingens ansvar och privilegium. *”Bekänn därför era synder för varandra, och be för varandra att ni skall bli botade.”* (Jak.5:16 a) Den funktionen har sin förutsättning i en omsorg om förtroendena som ges och ett ansvar att inte sprida dem vidare.

Tidigt i den kristna kyrkan utvecklades en praxis att de som avskilts för särskilda tjänster i församlingen också hade ett särskilt ansvar att bevara förtroenden och bekännelser. I det svenska samhället finns det en lång och djup tradition av att prästers och pastorers tystnadsplikt och tystnadsrätt har en stark ställning och ett stort förtroende. I 1686 års kyrkolag kunde en präst dömas till döden om han bröt mot tystnadsplikten. Från och med kyrkans skiljande från staten är tystnadsplikten inte lag, men regleras av varje kyrka eller samfund. I många kyrkor kan den som bryter mot tystnadsplikten skiljas från sin tjänst.

Det som däremot regleras av rättegångsbalken är prästers och pastorers tystnadsrätt, det vill säga rätt och skyldighet att inte vittna i domstol om det som delgetts under bikt eller enskild själavård. Här ges pastorerna i övriga samfund samma rätt som prästerna i Svenska kyrkan. Lagtexten lyder:

”Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.”

(Rättegångsbalken kap 36 par 5 st 5)

Flera av de svenska trossamfunden, däribland Pingst – fria församlingar i samverkan, använder en gemensam gudstjänsthandbok, Gudstjänstboken, där det bland annat finns förslag till löftesgivning vid avskiljning av pastorerna. Formuleringarna anknyter till lagtexten:

”Lovar du att inte för någon röja vad som anförtros dig under bikt eller i enskild själavård.”

Med de här utgångspunkterna finns det anledning att definiera vad som gäller för tystnadsplikt och sekretess för pastorerna i Pingst – fria församlingar i samverkan och för människor med andra förtroendeuppdrag i våra församlingar.

Tystnadsplikt och tystnadsrätt för pastorer i Pingst – fria församlingar i samverkan

Tystnadsplikten för det som delges en pastor inom ramen för "bikt och enskild själavård" är absolut. Det innebär att inget av detta får delges en tredje person. Det betyder att exempel från sådana samtal inte kan återges i förkunnelse eller i skrift. Dessa förtroenden kan inte heller delas i församlingsledningen, med kollegor eller med make/maka.

Tystnadsplikten är livslång och upphör inte om pastorn övergår i annan tjänst eller går i pension. Tystnadsplikten kan inte lösas ens av den som ger förtroendet, däremot kan denne själv delge andra om det finns behov av detta. Tystnadsplikten syftar till att ge ett utrymme där förtroendet är absolut och där det finns en trygghet i en fullständig sekretess. Denna tystnadsplikt ger i sin tur rätten att tåga inför polis och domstol, med det som anförtrotts inom ramen för bikt och enskild själavård.

För att ses som pastor krävs att personen är avskild för tjänsten i församlingen och har den kompetens, lämplighet och erfarenhet som krävs. I pastorsnätverket Pingst Pastor definierar vi pastorn med begreppen "Kallad, Bekräftad, Överlåten". Församlingens medlemskap i trossamfundet Pingst – fria församlingar i samverkan och den enskilde pastorns medlemskap i pastorsnätverket gör att det lagliga skyddet för pastorernas tystnadsrätt inte kan ifrågasättas. Om pastorn övergår i annan tjänst gäller inte längre tystnadsrätten, men det som anförtrotts under tystnadsplikt skall bevaras livet ut. Pensioneras en person i tjänsten gäller tystnadsplikten och tystnadsrätten livet ut.

Med "bikt och enskild själavård" avses förtroenden som ges där den som ger förtroendet uppfattar att samtalet har denna karaktär. I samtalet bör det uttalas att samtalet omfattas av tystnadsplikt. Ett enskilt, i förhand bokat, samtal bör alltid betraktas som "enskild själavård".

Handledning kan bara ges om den är generell. Om exempel ges måste dessa vara fullständigt oidentifierade och pastorn ansvarar för att det inte kan finnas misstanke om att handledaren eller, om det är handledning i grupp, övriga i gruppen kan identifiera situationen eller personerna.

Tystnadsrätten gäller för det som ges i samband med "bikt och enskild själavård". Om pastorn får kännedom under andra omständigheter, till exempel om att barn far illa, gäller anmälningsskyldighet i enlighet med socialtjänstlagen kap 14.

Det är avgörande att kunskapen om tystnadspliktens ansvar och rättigheter upprätthålls och att det inte sker brott mot tystnadsplikten. I samband med utbildningen för blivande vigselförrättare tar Pingst – fria församlingar i samverkan ansvar för att förmedla den kunskapen. Församlingsledningen har ansvar för att tystnadslöften ges i samband med avskiljningen av pastorn i den lokala församlingen. Församlingsledningen har också ansvar för att pastorn inte bryter mot tystnadsplikten. Ytterst kan ett brott mot tystnadsplikten leda till att pastorn inte längre har förtroende att fortsätta sin tjänst. När pastorn har vigselrätt har hon eller han också ett ansvar inför Pingst – fria församlingar i samverkan att upprätthålla tystnadsplikten. Samfundet har rätt att ta tillbaka vigselrätten när brott mot tystnadsplikten skett.

Tystnadsplikt för övriga anställda och volontärer

Rättegångsbalkens formulering om pastorers rätt att inte vittna ger anledning att särskilt formulera vad som gäller för pastorer. Bara dessa har denna lagliga tystnadsrätt. Men för alla övriga anställda och volontärer med förtroendeuppdrag i församlingen gäller också en långtgående, moralisk, tystnadsplikt och ett behov av att upprätthålla sekretess. Detta gäller till exempel församlingsledare, ungdomsledare, diakoner, själavårdare, kontorspersonal och förbönsansvariga.

Möjligheten att betjäna varandra i samtal och enskild själavård är inte förbehållen pastorer. Det bibliska löftet om att kunna bekänna synder och förmedla förlåtelse gäller alla kristna. De bibliska uppmaningarna att inte sprida rykten eller röja förtroenden är riktade till hela den kristna församlingen. Därför finns det anledning att stryka under detta ansvar för alla med olika tjänster i den kristna församlingen.

För det som delges i förtroende eller enskild själavård gäller en långtgående tystnadsplikt. Denna sekretess är en förutsättning för att förtroendet för den kristna själavården upprätthålls. Också för den som inte är pastor gäller att förtroenden som ges inom ramen för enskild själavård ska bevaras livet ut.

Däremot omfattas inte övriga själavårdare, eller personer med förtroendeuppdrag som inte är avskilda pastorer, av den lagliga tystnadsrätten. Det innebär bland annat att anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen kap 14 gäller utan förbehåll för dessa.

Länk till Rättegångsbalken, kap 36 om vittne: <https://lagen.nu/1942:740#A3>

Länk till Socialtjänstlagen kap 14 om anmälan: <https://lagen.nu/2001:453#K14>